

MAGDALENA ŁOMZIK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
Instytut Neofilologii

ORCID: 0000-0001-7125-5922

Intralingwalne tłumaczenie niemieckiej dokumentacji medycznej

Intralingual Translation of Medical Documentation

Abstract

The medical language, the same as every specialist language, often hinders or even disables successful communication between a specialist and a layman (the doctor and the patient). It is characterised not only by specialist terminology referring to medical knowledge, which is usually unavailable to the patient, but also the occurrence of words of foreign origin, specific structures and numerous abbreviations and acronyms. German speaking patients can, however, use various tools which enable to understanding information conveyed during a conversation with a doctor or such contained in medical documentation. Among them, it is worth mentioning the initiatives of the Bertelsmann Stiftung Foundation and “Was hab’ ich?” gGmbH initiated a few years ago, whose main purpose is to provide information to patients in a manner understandable to them, such as an online diagnosis translator (Diagnosen-Dolmetscher), a translator of medical specialisation names (Facharzt-Dolmetscher), a translation of test results (Befunddolmetscher). The best assistance can be given to patients on the portal washabich.de, which allows to send parts of medical records and obtain their free translation into general language. All the above-mentioned tools facilitating the comprehension of medical language can be treated as tools offering intralingual translation, defined as the rendering of specialist terms in the general language, understandable for the patient, who is not a specialist in the field of medicine. This paper presents and elaborates on examples of intralingual translations of selected German medical terminology, derived from the above tools. The purpose of the analysis comprises an attempt to portray elements of medical documentation which, in the opinion of students and doctors, need to be reformulated into language understandable to patients.

Keywords: intralingual translation, medical translation, medical language

Wprowadzenie

202

Język medyczny to żargon, którego używają lekarze w komunikacji pisemnej i ustnej (Reinke 2014: 507). Harald Lörcher (1983: 17) stwierdził na podstawie analizy rozmów lekarzy z pacjentami, że istnieje duży dystans społeczny między pacjentem a lekarzem oraz niemożność przedstawienia medycznych faktów w języku zrozumiałym dla laika. Jan Masłowski (1977: 30) jest jednak zdania, że dobry lekarz posiada bogaty zasób słownictwa, który umożliwia mu poprawne zrozumienie wypowiedzi pacjenta i jednocześnie przekazanie pacjentowi informacji o jego chorobie w sposób jasny dla pacjenta. Jednakże, tak jak twierdzi Ewa Kościałkowska-Okońska (2017: 195), trudne jest dopasowanie tłumaczenia wypisu szpitalnego do możliwości poznawczych pacjenta, gdyż tego typu dokument stanowi materiał informacyjny dla lekarzy kontynuujących leczenie. Pogląd ten opiera się na funkcji dokumentacji medycznej. Zgodnie z Petrą Löning (za: Kokot 2001: 66) dokumentacja medyczna zaliczana jest do tekstów na płaszczyźnie praktyczno-pisemnej, których autorem i odbiorcą jest fachowiec. Mimo iż takie teksty jak wyniki badań czy karta informacyjna z leczenia skierowane są w pierwszej kolejności do lekarzy kontynuujących leczenie pacjenta, to jednak mogą stanowić one cenne źródło wiedzy także dla pacjentów, którzy od lekarza prowadzącego nie otrzymali w formie ustnej wystarczająco dokładnych informacji o swoim stanie zdrowia. Pozyskanie tej wiedzy utrudnia często brak wystarczającej wiedzy specjalistycznej i związany z nim brak znajomości języka medycznego. W niniejszym artykule przedstawiono próby ułatwienia zrozumienia pacjentom niemieckiego języka medycznego ze szczególnym omówieniem tłumaczenia intralingwalnego przykładowego wyniku badania przedmiotowego. Celem analizy jest próba określenia elementów dokumentacji medycznej¹, które w uznaniu lekarzy i adeptów zawodu lekarza wymagają oddania w języku zrozumiałym dla laika w dziedzinie medycyny, oraz sposobu ich tłumaczenia.

Tłumaczenie intralingwalne a dokumentacja medyczna

Termin tłumaczenie intralingwalne (wewnątrzjęzykowe) wprowadził Roman Jakobson (Venuti [1959] 2000: 114) jako jeden z rodzajów tłumaczenia obok tłumaczenia interlingwalnego i tłumaczenia intersemiotycznego. Według Romana Jakobsona tłumaczenie intralingwalne polega na przeformułowaniu znaków jednego języka przy pomocy innych znaków tego samego języka. Jako przykład tłumaczenia intralingwalnego Werner Koller (1992: 83) podaje tłumaczenie fragmentu tekstu stanowiącego informację dla lekarza na tekst zrozumiały dla pacjenta nieposiadającego wiedzy medycznej. Tłumaczenie to opiera się na wyrażeniu słownictwa specjalistycznego przy pomocy słownictwa z języka ogólnego. Sporządzenie zrozumiałego tłumaczenia intralingwalnego uwarunkowane jest według Karen Zethsen (2009: 806–808) takimi czynnikami jak wiedza, czas, kultura i przestrzeń. Typowym przykładem tłumaczenia intralingwalnego, w przypadku którego bardzo ważna jest wiedza, rozumiana jako ogólna i specjalistyczna wiedza odbiorcy tłumaczenia oraz umiejętność rozumienia przez niego tekstu, jest komunikacja pomiędzy laikiem a ekspertem. Tego typu tłumaczenie intralingwalne jest tłumaczeniem objaśniającym, którego przykładem może być tłumaczenie ulotki informacyjnej do lekarstw. Badaczka jest zdania, że czynnik czasu należy uwzględnić przykładowo w tekstach, które zawierają przestarzałe

1 Jako dokumentację medyczną przyjmuje się w niniejszym artykule zbiór dokumentów dotyczących stanu zdrowia pacjenta, np. kartę informacyjną z leczenia szpitalnego, epikryzy czy wyniki badań (Kościałkowska-Okońska [2017: 189]).

słownictwo i wymagają nowego wydania, aby nadal mogły odpowiadać kulturowym i intelektualnym możliwościom odbiorców. Czynnikiem kulturowym odnosi się do potrzeby wyjaśnienia odniesień kulturowych w tekście, jeżeli np. ogólna wiedza odbiorcy uniemożliwia mu zrozumienie tekstu (np. wersja ogólna tekstu a wersja dla dzieci). Ponadto tłumaczenie intralingwalne może być uwarunkowane fizyczną przestrzenią tekstu, może mieć więc ono formę streszczającą, np. w przypadku napisów dla osób niesłyszących, lub formę bardziej opisową, jeżeli w celu ułatwienia zrozumienia tekstu niezbędne są dodatkowe objaśnienia. Warto uwzględnić, że konieczność uwzględnienia powyżej opisanych czynników w procesie tłumaczenia intralingwalnego uzależniona jest od odbiorcy, którego badaczka postrzega jako osobę nieposiadającą wystarczającej wiedzy w danym zakresie.

Uwzględniając powyższe poglądy, tłumaczenie intralingwalne dokumentacji medycznej polega więc na dopasowaniu tekstu do wiedzy nowego odbiorcy tekstu, jakim nie będzie już lekarz – specjalista, lecz pacjent – laik, poprzez zastosowanie języka zrozumiałego dla pacjenta.² Zastanówmy się więc nad tym, jakie elementy dokumentacji medycznej mogą utrudniać przekazanie informacji w sposób jasny dla pacjenta. Komunikację pomiędzy specjalistami cechuje rzetelność, dokładność, wyspecjalizowane słownictwo, zagęszczenie terminów specjalistycznych, skróty pojęciowe i żargon (Löning za: Kokot 2001: 61–64). Według Saschy Bechmanna (2017: 1398 i nast.) karta informacyjna z leczenia musi być precyzyjna i logicznie sformułowana, ponieważ pełni rolę informacyjną (przekazuje informację o zdrowiu pacjenta) i instrukcyjną (wskazuje lekarzowi kontynuującemu leczenie zalecaną terapię). Francis Rawlinson (1974: 45) zauważa jednak, że trudno mówić o jednoznacznym niemieckim nazewnictwie medycznym, ponieważ w niemieckim języku medycznym występuje wiele określeń dla tej samej choroby, wieloznaczne nazwy oraz nie ma dokładnych definicji dla poszczególnych chorób. Potwierdza to Ingrid Wiese (1998: 1279), która podaje, że niektóre choroby mogą być wyrażone na różne sposoby, przykładowo badaczka dla *zapalenia wyrostka robaczkowego* podaje trzy różne określenia stosowane w języku niemieckim: wyrażenie łacińskie *Appendicitis acuta*, termin zniemczony *akute Appendizitis* oraz zniemczony termin skrócony *Appendizitis*³. Herbert Lippert (1999: 1973) natomiast przytacza przykłady czterech różnych określeń dla *jajowodu*: nazwa niemiecka *Eileiter*, nazwa z języka łacińskiego *Tuba uterina*, nazwa z języka greckiego *Salpinx* oraz zniemczona nazwa pochodząca z języka angielskiego *Ovidukt*. Także według Hansa-Rüdigera Flucka (1985: 91–93) niemiecki język medyczny cechuje się stosowaniem różnych nomenklatur, synonimów, określeń z języka ogólnego, używaniem żargonu przez lekarzy i dużym udziałem słów obcego pochodzenia (greckiego i łacińskiego). Jednocześnie badacz ten twierdzi, że dla opisu stanu faktycznego i wyników badań charakterystyczna jest precyzyjność wyrażania i opisywania. Urszula Kokot (2007: 282–290), która zbadała niemiecki język medyczny w kontekście jego cech warunkujących udaną komunikację medyczną, wskazuje także na częste występowanie w nim strony biernej oraz konstrukcji *sein + zu + bezokolicznik*, przydawek i zniemczonych łacynizmów oraz konstrukcji analitycznych. Ponadto zwraca uwagę na odmienne znaczenie wybranych czasowników w języku medycznym od ich znaczenia w języku ogólnym (np. *extrahieren: usuwać (ząb) / robić wyciąg* [np.

2 Pacjentem może być również lekarz lub osoba posiadająca odpowiednią wiedzę z dziedziny medycyny, dla których dokumentacja medyczna jest zrozumiała i nie wymaga tłumaczenia. Jednakże ze względu na poruszane w niniejszym artykule problemy komunikacji pomiędzy specjalistą a laikiem, w tekście rzeczownik pacjent odnosi się do pacjenta nieposiadającego specjalistycznej wiedzy medycznej.

3 Oprócz powyższych trzech terminów należy wskazać również na używane określenie *Wurmfortsatzentzündung* (por. <https://flexikon.doccheck.com/de/Appendizitis> [dostęp: 01.12.2020]).

z akt]), stosowanie aż 75-90% rzeczowników w znaczeniu abstrakcyjnym (np. *Abhängigkeit* – zależność) oraz przymiotników w funkcji obrazującej i charakteryzującej (np. *zuckergußartige Leber* – zgrubienie torebki wątroby przypominające polewę cukrową). W niemieckiej dokumentacji medycznej występują również inne elementy, które mogą utrudnić laikom zrozumienie tekstu. Wśród nich można wyróżnić nieujęte w słownikach zapożyczenia z języka angielskiego i wyrażenia z wąskiego zakresu tematycznego, występujące koło siebie przymiotniki i/lub przysłówki łacińskiego i greckiego pochodzenia, utarte zwroty, wieloznaczne skróty, równoważniki zdań, zdania wielokrotnie złożone, pominięcie słów w zdaniu, błędy gramatyczne i ortograficzne, odręczne pismo (por. Łomzik 2020: 101)⁴.

Powyżej opisane cechy niemieckiego języka medycznego mogą przysparzać pacjentom bardzo wielu problemów w zrozumieniu dokumentacji medycznej lub nawet uniemożliwiać jej zrozumienie. Zaskakujące jest jednak, że treść dokumentacji może być także niejednoznaczna dla lekarzy, co potwierdzają badania przeprowadzone przez Saschę Bechmanna (2017: 1398). Z badań tych wynika, że 25% ankietowanych lekarzy nie umiało poprawnie zinterpretować zawartych w wypisie informacji istotnych do podjęcia decyzji o dalszym leczeniu, ponieważ jego autor nie uwzględnił przy sporządzaniu dokumentu podstawowych cech dokumentacji, jakimi są wyrazistość, zrozumiałość i zwięzłość.

Tłumaczenie intralingwalne niemieckiej dokumentacji medycznej

W Niemczech już od kilkunastu lat podejmowane są inicjatywy społeczne, których celem jest ułatwienie komunikacji między lekarzem a pacjentem. Najbardziej znanymi inicjatorami takich inicjatyw są fundacja Bertelsmann Stiftung i jej spółka Weisse Liste gGmbH oraz spółka Was hab' ich? gGmbH, których działalność w tym zakresie przedstawiono poniżej.

a) www.weisse-liste.de⁵

Na stronie internetowej www.weisse-liste.de fundacja Bertelsmann Stiftung (spółka Weisse Liste gGmbH) udostępnia nie tylko informacje i wyszukiwarki ułatwiające pacjentom m.in. znalezienie odpowiedniego lekarza czy szpitala i informacje dotyczące przygotowania się do wizyty u lekarza czy pobytu w szpitalu, ale również narzędzia ułatwiające zrozumienie języka medycznego: translator diagnoz (Diagnosen-Dolmetscher)⁶ oraz translator nazw specjalizacji lekarskich (Facharzt-Dolmetscher)⁷. Translator diagnoz obejmuje ponad 3000 nazw diagnoz, procedur terapeutycznych i badań oraz ich tłumaczenie intralingwalne. Umożliwia on znalezienie specjalistycznego określenia medycznego oraz jego odpowiednika z języka ogólnego/potocznego. Translator jest szczególnie przydatny w związku z występowaniem w dokumentacji medycznej nazw chorób zgodnie z klasyfikacją ICD-10 – są to nazwy chorób wyrażone w języku specjalistycznym, które np. ze względu na występowanie słów obcego

4 W niniejszym artykule omówiono wyłącznie cechy niemieckiego języka medycznego, odnośnie do cech polskiego i angielskiego języka medycznego w kontekście przekładu – zob.: np. Magajewska 2016, Tymczyńska 2016, Karwacka 2016, Kościalkowska-Okońska 2015, Górnicz 2011.

5 [Na:] <https://www.weisse-liste.de/die-weisse-liste> [dostęp: 01.12.2020].

6 [Na:] <https://www.weisse-liste.de/de/krankenhaus/diagnosendolmetscher> [dostęp: 01.12.2020].

7 [Na:] <https://www.weisse-liste.de/de/arzt/facharzt-dolmetscher> [dostęp: 01.12.2020].

pochodzenia mogą być niezrozumiałe dla pacjentów. Przykładowo dla funkcjonującej w języku niemieckim nazwy Spondylitis ankylosans⁸ (zesztywniające zapalenie stawów kręgosłupa)⁹ translator podaje następujące tłumaczenie intralingwalne: Entzündung der Wirbelsäule und der Darm-Kreuzbeingelenke mit Schmerzen und Versteifung – Spondylitis ankylosans (zapalenie kręgosłupa i stawu krzyżowobiodrowego z bólami i zeszywnieniem – zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa). Tłumaczenie to zawiera objaśnienie choroby, a dodatkowo także jej nazwę w formie zapożyczenia z języka łacińskiego. Zaskakujące jest jednak, że zdecydowano się podać akurat tę nazwę, a nie zawierającą eponim (Morbus Bechterew).

Innym narzędziem udostępnionym na powyższej stronie internetowej jest translator nazw specjalizacji lekarskich Facharzt Dolmetscher.¹⁰ Umożliwia on wygenerowanie ogólnie zrozumiałego objaśnienia poszczególnych nazw specjalizacji lekarskich. W polu wyszukiwania można wpisać zarówno nazwy specjalisty, jak i nazwy dziedziny medycyny, jednakże wyniki wyszukiwania odnoszą się do nazw specjalizacji lekarzy. Zaletą translatora jest szeroka baza nazw, obejmująca nie tylko nazwy najpopularniejszych specjalistów, lecz także mniej znane specjalizacje, jak np. nazwę *Phlebologe (flebolog)*, którą przetłumaczono i objaśniono w następujący sposób:

Ein Arzt für Venenheilkunde behandelt Venenerkrankungen. Venen sind Blutgefäße, die das im Körper zirkulierende Blut zurück zum Herzen führen. Die häufigsten Venenerkrankungen treten an den Beinen auf, wie z.B. Krampfadern (=Varizen) oder Beingeschwüre (sog. Ulcus cruris).¹¹

[Lekarz flebolog zajmuje się leczeniem chorób żył. Żyły to naczynia krwionośne, które doprowadzają krew krążącą w organizmie z powrotem do serca. Najczęstsze choroby żył występują w odniesieniu do nóg, są to np. żylaki (varices) lub owrzodzenia żyłne nóg (ulcus cruris)].

W objaśnieniu nie pojawia się określenie greckiego pochodzenia Phlebologie, lecz słowo rodzime Venenheilkunde. Ponadto wyjaśniono również czym są żyły i jakie są najczęstsze choroby żył. Warto również uwzględnić, że objaśnienie to zawiera zarówno nazwy chorób używane w języku ogólnym (Krampfadern, Beingeschwüre), jak i ich odpowiedniki z języka medycznego w formie zapożyczeń z łaciny (Varizen, Ulcus cruris).¹²

8 [Na:] <https://www.weisse-liste.de/de/krankenhaus/diagnosendolmetscher/?term=Spondylitis+ankylosans&translationButton=diagnosticTranslation> [dostęp: 01.12.2020].

9 Pomocniczo w nawiasie podano tłumaczenie na język polski, sporządzone przez autorkę artykułu. W związku z różnicami występującymi w polskim i niemieckim języku medycznym tłumaczenie intralingwalne w języku niemieckim wyróżnia się innymi cechami niż tłumaczenie intralingwalne w języku polskim, np. użyciem słów rodzimych dla słów obcego pochodzenia.

10 [Na:] <https://www.weisse-liste.de/de/arzt/facharzt-dolmetscher> [dostęp: 01.12.2020].

11 [Na:] <https://www.weisse-liste.de/de/arzt/facharzt-dolmetscher/?translationText=phlebologe&translationButton=translation> [dostęp: 01.12.2020].

12 Zaproponowane przeze mnie tłumaczenie na język polski nie odzwierciedla w pełni prostszego sformułowania tekstu w tłumaczeniu intralingwalnym ze względu na to, że w porównaniu do niemieckiego języka medycznego w polskim języku medycznym powyższe określenia nie mają synonimów (podane w polskim tłumaczeniu nazwy łacińskie nie są używane w języku polskim zamiennie z rodzimymi określeniami).

b) www.befunddolmetscher.de¹³

Spółka Weisse Liste GmbH od 2011 roku prowadzi również stronę internetową www.befunddolmetscher.de, na której udostępnia leksykon medyczny oraz przykładową dokumentację medyczną wraz z tłumaczeniem intralingwalnym, które ma ułatwiać pacjentom zrozumienie wyników badań medycznych.

Leksykon medyczny dostępny jest w formie wyszukiwarki, przy pomocy której można znaleźć słownictwo specjalistyczne i jego objaśnienie sformułowane w języku zrozumiałym dla niespecjalistów. Przykładowo słowo *Valgusstellung* (*koślawość kolan*) zostało objaśnione w następujący sposób:

Eine Valgusstellung nennt man umgangssprachlich auch X-Bein. Dabei stehen die Knochen im Kniegelenk nicht im richtigen Winkel zueinander. Dadurch kann manchmal die Last nicht richtig verteilt werden. Das Kniegelenk kann sich dann vor allem an der Außenseite leichter abnutzen.¹⁴

[Koślawość kolan określana jest potocznie również jako nogi typu X. W takim przypadku kości w stawie kolanowym nie są ustawione pod właściwym kątem do siebie. W wyniku tego czasami obciążenie nie może być prawidłowo rozłożone. Staw kolanowy może wtedy łatwiej się zużywać szczególnie na zewnętrznej stronie].

W powyższym tłumaczeniu użyto nazwy potocznej dla koślawości kolan (*X-Bein*), ponadto objaśniono na czym to schorzenie polega.

Leksykon obejmuje aktualnie 10668 terminów odnoszących się do następujących badań: tomografia komputerowa, elektrokardiografia, kolonoskopia, gastroskopia, ergometria, cewnikowanie serca, badanie przedmiotowe, badanie czynnościowe płuc, rezonans magnetyczny, badanie rentgenowskie, ultrasonografia, scyntygrafia, i cieszy się dużym zainteresowaniem, co potwierdza liczba osób odwiedzających stronę (miesięcznie ponad 400 000).

W przypadku omówionych powyżej terminów i nazw specjalizacji oraz powyższego leksykonu medycznego mamy do czynienia z tłumaczeniem intralingwalnym na poziomie słowa czy wyrażenia. Natomiast na portalu www.befunddolmetscher.de dostępna jest również przykładowa dokumentacja medyczna z tłumaczeniem intralingwalnym na poziomie całego tekstu. Dokumentacja ta obejmuje różnego rodzaju wyniki badań, takich jak artroskopia, tomografia komputerowa, rezonans magnetyczny, badanie rentgenowskie, kolonoskopia, elektrokardiografia, ultrasonografia, badanie przedmiotowe, gastroskopia i scyntygrafia. Poniżej przeanalizujemy przykładowy wynik badania przedmiotowego kolana oraz jego tłumaczenie intralingwalne¹⁵ pod względem dokonanych modyfikacji tekstu i sposobu postępowania z elementami dokumentacji medycznej, które mogą utrudniać zrozumienie tekstu.

Porównując tekst wyjściowy z tekstem tłumaczenia nawet bez znajomości języka niemieckiego można zauważyć, że tekst tłumaczenia jest prawie dwa razy dłuższy, co wynika z dużej liczby objaśnień w tłumaczeniu. Jeżeli chodzi o zmiany syntaktyczne to należy zauważyć, że analizowany wynik badania przedmiotowego zawiera niewiele pełnych zdań. Przeważa natomiast styl nominalny charakteryzujący się rozbudowanymi frazami nominalnymi, który jest typowy dla niemieckiej dokumentacji medycznej. Ze względu na zastosowane równoważniki zdań oraz wyliczenia tekst wyjściowy jest krótki, ale jednocześnie zawiera bardzo dużo informacji, np.

13 [Na:] <https://befunddolmetscher.de/ueber-uns> [dostęp: 01.12.2020].

14 [Na:] <https://befunddolmetscher.de/valgusstellung> [dostęp: 01.12.2020].

15 [Na:] <https://befunddolmetscher.de/koerperliche-untersuchung/knie/beispielbefund> [dostęp: 01.12.2020].

inspektorisch keine Schwellung im Vergleich zur Gegenseite, Schonung des rechten KG beim Gehen, Beinachsen regelrecht.

[wizualnie brak obrzęku w porównaniu do drugiej strony, oszczędzanie prawego stawu kolanowego przy chodzeniu, osie nóg prawidłowe].

W tłumaczeniu natomiast zadbano o lepsze zrozumienie tekstu poprzez wykluczenie ewentualnej wieloznaczności wynikającej ze stylu nominalnego i przedstawienie całej treści przy pomocy czterech stosunkowo krótkich zdań:

Wenn man das rechte Knie mit dem linken Knie vergleicht, sieht man, dass das rechte Knie nicht geschwollen ist. Beim Gehen wird das rechte Kniegelenk geschont. Die Beinachse gibt den Verlauf des Beins von der Hüfte bis zum Fuß an. Bei der Patientin ist der Verlauf auf beiden Seiten normal.

[Porównując prawe kolano z lewym widać, że prawe kolano nie jest opuchnięte. Podczas chodzenia prawy staw kolanowy jest oszczędzany. Oś nóg określa przebieg nogi od biodra do stopy. U pacjentki ten przebieg po obydwóch stronach jest normalny].

Najwięcej modyfikacji tekstu wyjściowego można zauważyć w odniesieniu do słownictwa. Dotyczy to nie tylko słownictwa charakterystycznego dla dokumentacji medycznej, np. *normal* (*normalny*) zamiast *regelrecht* (*prawidłowy*)/ *intakt* (*sprawny*), lecz także rzadko używanych w języku mówionym sformułowań, np. *sportliche Betätigung pausieren* (*zrobić przerwę w uprawianiu sportu*), które zastąpiono znanym wyrażeniem: *Es sollte erst wieder Sport gemacht werden...* (*Powinno się wrócić do uprawiania sportu...*). Zaskakujące jest jednak zamienianie słów, które są ogólnie znane, np. *Empfehlung* (*zalecenie*) na *Der Arzt rät Folgendes* (*lekarz radzi co następuje*) czy *Kniegelenk* (*staw kolanowy*) na *Knie* (*kolano*).

W przypadku tłumaczenia słownictwa specjalistycznego można zauważyć dwie strategie:

- zamianę słów obcego pochodzenia na słowa rodzime, np. *Im oberen Bereich vom Unterschenkel sieht man einen neu aufgetretenen Bluterguss.* (*W górnym obszarze podudzia widać nowopowstały krwiak.*) zamiast *Frisches Hämatom am proximalen US* (*świeży krwiak w proksymalnej części podudzia*),¹⁶
- objaśnianie terminów, np. *Die Bänder im Knie und um das Knie herum sind nicht gelockert.* (*Więzadła w kolanie i wokół niego nie są poluzowane.*) zamiast *Keine Bandinstabilität* (*Brak niestabilności więzadła*).

W odniesieniu do objaśniania terminologii warto zwrócić uwagę na to, że w niektórych przypadkach tłumaczenie nie oddaje w pełni treści zawartej w tekście wyjściowym. Przykładowo tłumaczenie wyrażenia *Körperlicher Untersuchungsbefund* (*wynik badania przedmiotowego*), przetłumaczone jako *Was die Untersuchung ergeben hat* (*co wykazało badanie*), nie wskazuje na rodzaj przeprowadzonego badania. Dotyczy to również wyniku testów łąkotkowych, w przypadku których również zredukowano treść tekstu wyjściowego, nie podając rodzaju przeprowadzonych badań. Wyrażenie *Meniskuszeichen negativ* (*Testy kliniczne łąkotkowe ujemne*) oddano w tłumaczeniu intralingwalnym w następujący sposób: *Es gibt bei der Untersuchung keine Anzeichen für Beschädigungen der Knorpelscheiben im Inneren des Knies* (*Podczas badania nie ma oznak uszkodzenia łąkotki we wnętrzu kolana*). Takie tłumaczenie co prawda jest jasne dla pacjenta, jednakże nie przekazuje lekarzowi konkretnych informacji o przeprowadzonych badaniach.

¹⁶ Także w tym przykładzie widać różnice w polskim i niemieckim języku medycznym: dla polskiego rzeczownika *krwiak* w języku niemieckim używa się *Hämatom* lub *Bluterguss*.

Kolejną cechą tekstu wyjściowego są liczne skróty i skrótowce. Niektóre z nich w tłumaczeniu zostały oddane w pełnym brzmieniu, np. *Unterschenkel* (*podudzie*) zamiast *US*. W przypadku innych zastosowano formę opisową z pominięciem pełnej nazwy skrótu i dodatkowo poniżej objaśniono skrót występujący w tekście wyjściowym, np. zamiast *WV bei Schmerzpersistenz* (*Ponowna wizyta lekarska w razie utrzymywania się bólu.*) w tłumaczeniu występuje następujący opis:

Die Patientin sollte wieder zum Arzt kommen, wenn die Schmerzen nicht weggehen.

Die Abkürzung "WV" steht für "Wiedervorstellung"

[Pacjentka powinna ponownie przyjść do lekarza, jeżeli bóle nie przejdą.

Skrót WV oznacza Wiedervorstellung (ponowne zgłoszenie się do lekarza)].

c) www.washabich.de¹⁷

W 2011 roku także spółka Was hab' ich? gGmbH rozpoczęła swoją działalność społeczną, polegającą m.in. na oferowaniu tłumaczeń fragmentów dokumentacji medycznej na język zrozumiały dla pacjenta, które wykonują studenci medycyny przy współpracy z lekarzami. Za udzieloną pomoc tłumaczeniową nie jest pobierana żadna opłata, można natomiast przekazać dobrowolną kwotę na rzecz spółki. Dokumentacja nie może przekraczać dwóch stron A4 i może obejmować wyłącznie jeden dokument medyczny. W późniejszym terminie można zwrócić się z prośbą o tłumaczenie kolejnych tekstów. W porównaniu do przedstawionych powyżej narzędzi pacjent otrzymuje tłumaczenie intralingwalne własnej dokumentacji, bez potrzeby szukania poszczególnych terminów. Zaletą jest również posiadanie przez tłumacza dłuższego fragmentu dokumentacji, a tym samym możliwość zapoznania się z całą historią choroby. Pacjent otrzymuje tłumaczenie w formie tabelki, która zawiera zarówno wersję oryginalną jego dokumentacji, jak i jej tłumaczenie. Dzięki temu w przyszłości może wykorzystać objaśnienia zawarte w tłumaczeniu. Tłumaczenie opatrzone jest również grafikami i opisem istotnych części ciała, które są przedmiotem przesłanej do tłumaczenia dokumentacji. W razie niejasności można skontaktować się z tłumaczem drogą mailową i poprosić o dodatkowe objaśnienia.

Wnioski

Omówione w niniejszym artykule tłumaczenia przykładowych wyników badań jednoznacznie uwidaczniają, że możliwe jest sporządzenie tłumaczenia intralingwalnego dokumentacji medycznej, mimo iż jest to rodzaj dokumentów przeznaczony do komunikacji między specjalistami, a postrzegany jako taki nie wymaga tłumaczenia na język zrozumiały dla pacjenta. W wyniku przedstawienia dokumentacji medycznej w formie przeanalizowanego tłumaczenia intralingwalnego zmienia się odbiorca tekstu ze specjalisty na laika. W tłumaczeniu intralingwalnym dokumentacji wykluczono wieloznaczność zdań poprzez zastosowanie pełnych zdań i stylu werbalnego, uproszczono słownictwo, zrezygnowano ze słownictwa specjalistycznego i skrótów/skrótowców. Jednakże w przypadku tłumaczenia niektórych wyrażen zauważalne jest pominięcie treści oraz zbytne uproszczenie tekstu. Bez wątpienia wyeliminowanie wieloznacznych skrótów/skrótowców oraz wieloznaczności wynikającej z równoważników zdań może być korzystnym rozwiązaniem także dla lekarzy. Jednakże w przypadku pominięcia informacji o rodzaju

17 [Na:] <https://washabich.de/projekt> [dostęp: 01.12.2020].

wykonanych badań tłumaczenie intralingwalne dokumentacji staje się nieprzydatne dla specjalistów. Ponadto objaśnianie chorób, procedur, terapii i interpretacja wyników skutkuje znacznym wydłużeniem tekstu. Tak jak podają to Marcus Unnewehr, Bernhard Schaaf i Hendrik Friederichs¹⁸, czytelna informacja z leczenia powinna być możliwie jak najkrótsza, gdyż umożliwia m.in. zaoszczędzenie czasu lekarza na jej sporządzanie. Przemawia za tym nie tylko oszczędność czasu autora dokumentacji medycznej, lecz także lekarza kontynuującego leczenie, który musiałby poświęcić więcej czasu na przeczytanie dłuższego tekstu. W sytuacji komunikacyjnej, w której istotą jest przedstawienie wyniku leczenia i stanu zdrowia pacjenta, czynnik czasu nie powinien być w ogóle uwzględniany, jednakże ze względu na dużą liczbę pacjentów może on odgrywać ważną rolę przy sporządzaniu dokumentacji. Kompromisem wydaje się być propagowana przez naukowców (zob. np. Thorsen-Vitt/ Rüter/ Vitt (2007)) i wdrożona już np. w klinice Herzzentrum Dresden inicjatywa sporządzania dwóch rodzajów kart informacyjnych z leczenia: jedna skierowana do lekarzy kontynuujących leczenie pacjenta (*Arztbrief*) oraz druga skierowana do pacjenta (*Patientenbrief*). Ze względu na ograniczenia czasowe lekarzy tego typu propozycja jest jednak aktualnie trudna do zrealizowania bez wsparcia dodatkowych instytucji tworzących dokumentację zrozumiałą dla pacjentów.

Bibliografia

- Bechmann, Sascha (2017) „Arztbriefe – Was will mir mein Kollege damit sagen?”. [W:] *DMW – Deutsche Medizinische Wochenschrift*, 142(18); 1398–1400.
- Górnicz, Mariusz (2011) „Tłumaczenie kart informacyjnych leczenia szpitalnego na język angielski”. [W:] *Lingua Legis*, 18; 63–69.
- Fluck, Hans-Rüdiger (1985) *Fachsprachen. Einführung und Bibliographie*. Tübingen: Francke Verlag.
- Koller, Werner (1992) *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg, Wiesbaden: Quelle & Mayer.
- Karwacka, Wioletta (2016) *Przekład tekstów medycznych. Normy, standardy, problemy*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Kokot, Urszula (2001) „Klasyfikacja tekstów medycznych”. [W:] Andrzej Kątny (red.) *Języki fachowe – problemy dydaktyki translacji*. Olecko: Wszechnica Mazurska; 57–69.
- Kokot, Urszula (2007) *Medyczna leksyka specjalistyczna w kognitywnej analizie kontrastywnej niemiecko-polskiej i metodyce nauczania języka obcego*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej.
- Kościałkowska-Okońska, Ewa (2015) „Tłumacz przysięgły a pułapki tekstów medycznych”. [W:] *Rocznik Przekładoznawczy, Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 10; 127–128.
- Kościałkowska-Okońska, Ewa (2017) „Na ścieżce kariery: tłumacz tekstów medycznych w kontekście wymagań zawodowych”. [W:] *Rocznik Przekładoznawczy, Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 12; 189–199.
- Lörcher, Helgard (1983) *Gesprächsanalytische Untersuchungen zur Arzt-Patienten-Kommunikation*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Magajewska, Mirosława (2016) „Nauczanie odmiany medycznej języka polskiego”. [W:] *Acta Universitatis Lodzensis, Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 23; 199–213.

18 Arztbrief: Die Kommunikation optimieren, [w:] Dtsch Arztebl 2013; 110: A-1672, B-1478, C-1454 [na:] <https://www.aerzteblatt.de/archiv/145890/Arztbrief-Die-Kommunikation-optimieren> [dostęp: 01.12.2020]

- Masłowski, Jan (1977) *Polskie słownictwo lekarskie*. Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Lippert, Herbert (1999) „Die Fachlexikographie der Medizin: ein Überblick”. [W:] Lothar Hoffmann, Hartwig Kalverkämper, Herbert Ernst Wiegand (red.) *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Bd. II*. Berlin, New York: de Gruyter; 1966–1974.
- Łomzik, Magdalena (2020) „Podręcznik do nauki niemieckiego słownictwa medycznego a rozwijanie umiejętności tłumaczenia dokumentacji medycznej”. [W:] Artur Dariusz Kubacki/ Katarzyna Sowa-Bacia (red.) *Wybrane zagadnienia z glosso- i translodydaktyki 2*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego; 97–109.
- Rawlinson, Francis (1974) *Semantische Untersuchung zur medizinischen Krankheitsterminologie*. Marburg: N.G. Elwert Verlag.
- Reinke, Friedegard (2014) “Wichtige Aspekte der Übersetzung medizinischer Texte vom Englischen ins Deutsche”. [W:] Wolfram Baur, Brigitte Eichner, Sylvia Kalina, Norma Keßler, Felix Mayer, Jeannette Ørsted (red.) *Man vs. Machine? Im Spannungsfeld zwischen Mensch und Maschine. Die Zukunft von Übersetzern, Dolmetschern und Terminologen. Tagungsband des 20. FIT-Weltkongresses. Band I*. Berlin: BDÜ Fachverlag; 507–517.
- Thorsen-Vitt, Susanne, Wolfgang Rüther, Karl Vitt (red.) (2007) *Patientenbrief. Nachhaltige Nachhaltige Information zur Verbesserung des Heilerfolgs*. Frankfurt nad Menem: Mabuse-Verlag.
- Tymczyńska, Maria (2016) „Przekład tekstów medycznych – porady dla początkujących tłumaczy”. [W:] Bogusława Whyatt, Zbigniew Nadstoga, Agnieszka Chmiel, Paweł Korpala, Tomasz Kościuczuk, Iwona Mazur, Magdalena Perdek, Katarzyna Stachowiak, Marcin Turski, Maria Tymczyńska, Olga Witczak (red.) *Tłumacz – praktyczne aspekty zawodu*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 251–250.
- Unnewehr, Markus/ Schaaf, Bernhard/ Friederichs, Hendrik (red.) (2013) „Arztbrief: Die Kommunikation optimieren”. [W:] *Dtsch Arztebl*, 110: A-1672, B-1478, C-1454 [na:] <https://www.aerzteblatt.de/archiv/145890/Arztbrief-Die-Kommunikation-optimieren> [dostęp: 01.12.2020].
- Wiese, Ingrid (1998) „Die neuere Fachsprache der Medizin unter besonderer Berücksichtigung der Inneren Medizin”. (W:) Lothar Hoffmann/ Hartwig Kalverkämper/ Herbert Ernst Wiegand (red.) *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Bd. I*. Berlin: Verlag de Gruyter; 1278–1285.
- Zethsen, Karen Korning (2009) „Intralingual Translation: An Attempt at Description”. (W:) *Meta* 54:4; 795–812.

Źródła internetowe

- Befunddolmetscher. [Na:] <https://befunddolmetscher.de> [dostęp: 01.12.2020].
- Die Weisse Liste. [Na:] <https://www.weisse-liste.de> [dostęp: 01.12.2020].
- DockCheck Flexikon. [Na:] <https://flexikon.doccheck.com/de> [dostęp: 01.12.2020].
- Was hab ich? [Na:] <https://washabich.de> [dostęp: 01.12.2020].